

שיחה

יציאת שבת
5:24

כניסת שבת
4:24

יוצא לאור לעילוי נשמת הקדושים

מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד

שנה שלשים ושש, גיליון מס' 4

פרשת וירא, מרחשון תשע"ה

גליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, האגף למוסדות העירייה, המחלקה לתרבות תורנית

אברהם

מידה כנגד מידה

המשותף לפרשנות ולהפטרותה הוא, בשורת בן לזוג-חשוך ילדים. בשני הסיפורים, הבשורה ניתנה בהמשך לתיאורים מפורטים של מצוות "הכנסת אורחים" של המלאכים מחד, ושל "איש האלקים" מאידך (בראשית יח, י ואילך; מלכים ב ד, ח ואילך). עיון בשניהם מלמד, שהדמיון המשווה ביניהם, הוא לא רק בתוכן אלא גם בפרטים. נדגים כמה מהם:

א. בשני הסיפורים, הבשורה ניתנת לאשה. בבראשית, נדרשת שרה במיוחד למתן הבשורה, באופן אישי לה, בנוסף לבעלה.

ב. בשני הסיפורים, הבשורה כוללת מתן מועד מדויק למימושה, תוך שימוש בביטוי יחודי - "למועד... כעת חיה". בסיפור אברהם ושרה, הביטוי חוזר פעמיים (שם, פסוק י ופסוק יד). ובסיפור המקביל, חוזר הביטוי בהדגשה "למועד הזה כעת חיה" (מלכים ב ד, טז).

ג. בשני הסיפורים, מודגשת זיקת הבעל. בסיפור אברהם ושרה - מצוינת גם שרה כאשר זקנה (בת 89 בעת מתן הבשורה), עובדה שבאה להעצים את נס הולדת יצחק.

ד. בשני הסיפורים, הבשורה מובאת על ידי מלאכים או "איש אלקים", ולמרות זאת נתקלת באי-אמון מצד גיבורת הסיפור (השווה: בראשית יח, יב; מלכים ב ד, יז). אמנם, גם אברהם פקפק בבשורה בנתינתה הראשונה לו לבדו, עקב גילו וגיל אשתו (ראה לעיל יז, יז), אך בפרשתנו מוזכר רק פקפוקה של שרה.

נשאלת השאלה: מה המיוחד בשני הסיפורים הללו, שבעקבותיהם ניתנות בשורת הולדת בן להורים, שכבר איבדו כל תקווה, לאור חוקי הטבע ללידה כזו?

תשובה אפשרית לשאלה זו, לדעתי, היא עיון מעמיק נוסף בפרט מרכזי, המופיע בשני האירועים והוא: דרך וצורת הכנסת האורחים של גיבורי הסיפור. בשניהם מודגשת העוצמה והטירחה והעמידה על פרטים מצד המארחים כלפי אורחיהם.

על התנהגות אברהם בן ה-99 ודרך טיפולו באורחיו, כבר עמדו רבים ונזכיר כמה מהם: א. **הציפייה** לאורחים "בפתח האהל כחם היום" (יח, א), למרות מצבו הבריאותי.

ב. **מהירות הביצוע האישי וזירוזם של אחרים** - "וַיָּנֶץ לְקִרְאָתָם... וַיִּמְהַר אַבְרָהָם... מִקֵּרְיָ... וְאֵל הַבֶּקֶר רָץ אַבְרָהָם... וַיִּמְהַר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ".

ג. **השירות האישי** - "וַאֲקַחָה פֶתֶלֶח לֶחֶם... וַיִּקַּח חֲמָא וְחֶלֶב... וַיִּתֵּן לַפְנֵיהֶם, וְהוּא עִמָּד עֲלֵיהֶם...".

ד. **יוזמת האירוח** - על המארח - "אֵל נָא תַעֲבֹר מִצֵּל עֲבָדְךָ".

בסיפור המקביל, מזהים אנו נקודות מקבילות: האשה הגדולה משונם, היוזמת את אירוח אלישע - "וַיִּתְחַזַּק בּוֹ לְאָכַל לֶחֶם", ובהמשך היא יוזמת את הקצאת חדר האירוח עם הריהוט הנחוץ למנוחת האירוח: "מִסָּה וְשִׁלְחוּ וְכִסְאוֹ וּמְנוּרָה".

יוזמתה וחריצותה לא נעלמו מעיני "איש האלקים" ובתגובתו אליה הוא מתבטא: "הֲנֵה חֲרָדָה אֵלֵינוּ אֵת כָּל הַחֲרָדָה הַזֹּאת". חרדת אירוח כזו מרחפת גם בתיאור פרטי האירוח של אברהם ושרה (גם אם הביטוי עצמו לא נזכר שם).

נמצאנו למדים, שלפנינו - בשני הסיפורים - מארחים לא שיגרתיים, אלא בכאלה שמוסרים עצמם לטובת האורח הזר, לאדם הבא מבחוץ וזקוק לעץ להישען עליו, לחדר קטן למנוחה, למאכל ומשתה ומנורת לילה, וכל זאת בזריזות ובמסירות רבה וללא ויתור לאורח. "הזר" המוכנס לבית, למשפחה, חש בו כרצוי ביותר וכבן-משפחה.

האם לא מגיע לאותם מארחים חשוכי-ילדים, אך חובקי-אורחים-זרים כאילו הם בניהם, לזכות להכניס לביתם ולחבק בן-משפחה ביולוגי? טרחתם היוצאת מגדר שיגרת התנהגות בני אדם, מתוגמלת כ"תגובה אלוקית" בפריצת גבולות חוקי הטבע של גיל ההולדה והלידה. מידה כנגד מידה.

אליהו ספרוני

גיליון זה מוקדש ע"י דוד ודבורה מטס שיחיו

לע"נ האב, החותן, ר' אברהם ב"ר דוד מטס ז"ל, נלב"ע י"ז במרחשון תשס"ח תנצב"ה

לוח מודעות / עורך: נפתלי יערי

שירות חיזוי מזג האוויר

תחזית מזג האוויר ליום השלישי אחרי מילת אברהם: מזג האוויר היום יהיה חם מאד השמש תזרח בכל עוזה יהיה עומס חום כבד! אנו ממליצים לציבור להשאר בבית ולא להסתובב בדרכים. נודע לנו, שמזג האוויר החם מכוון, כדי שאנשים לא יטרידו את אברהם אחרי מילתו.

אברהם ושרה

מתכבדים להודיע לכל מכיריהם ומוקיריהם על הולדת בנם. הברית תתקיים בשעטו"מ במלאת שמונה ימים להיוולדו. הנשים מוזמנות להביא את בניהם עמהן. שרה תניק את כולם.

הכנסת אורחים - אברהם אבינו

תפריט

מנה ראשונה:

עוגות

חמאה

חלב

מנה עיקרית:

שלוש לשונות בחרדל

לפני הסעודה יש לרחוץ רגליים,

מחשש עבודה זרה.

בגמר הסעודה, יברכו האורחים

לא-ל עליון שאכלו משלו.

חיפוש צדיקים

אברהם אבינו מחפש:

חמישים צדיקים, בחמש הערים המיועדות להפיכה, עשרה לכל עיר.

ניתן אולי להסתפק בארבעים וחמישה, תשעה לכל עיר והקב"ה מצטרף לעשרה.

בשעת הדחק, עשרה לכל הערים.

לצערנו, לא ניתן להסתפק בפחות מעשרה

שכבר בדור המבול היו שמונה (נח ובניו,

אשתו ונשי בניו) ואף על פי שהקב"ה משלים

לעשרה, זה לא הספיק.

הסכם

בין: אברהם אבינו (המכונה העברי)

ובין: אבימלך מלך פלשתים

כיוון שאברהם חפר באר, אשר עבדי אבימלך ניסו לגזול אותה.

לכן, הוסכם:

אברהם מציב שבע כבשות צאן לבדנה.

אבימלך מבטיח, שעבדיו לא יריבו על הבאר.

הוכחת הבעלות על הבאר: המים עולים לקראת עבדי אברהם ואינם עולים לקראת עבדי אבימלך.

שם הבאר: באר שבע

לקוראינו: מאמרים המופיעים ללא ציון שם הכותב, נכתבו על ידי חברי המערכת

"יד ברודמן" רחובות

בסיוע כולל

חברי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוט, נפתלי יערי, יהודה מליק

העריכה בסיוע אברכי כולל "יד ברודמן" ללימודי הוראה ודיינות, בית שפירא, רחובות

טלפון: 08-9412048

אתרנו באינטרנט: www.pirsuma.com/siach

הדפסה: דפוס ש.ה.ר. רחובות טל. 08-9475106

מעשה לוט ובנותיו

לכאורה, יש כאן מעשה נתעב של גילוי עריות. אבל, יש לשים לב, שאין בכתוב הערכה שלילית להתנהגות הבנות. על פי דעה בחז"ל (נזיר כג, ע"א), הן עשו מעשה חיובי, "שנתכוונו לשם מצנה". והכתוב אכן אומר, שהן עשו זאת כי סברו, שהעולם כולו נחרב ואין מי שיחדש את המין האנושי. הן מבצעות, בעצם, את רצון ה' ליישב את העולם. וכמו שה' הציל את נח, כדי "לשמר" את עולם החי, כך חשבו עתה בנות לוט. ערך נעלה זה, דוחה את עניין גילוי העריות. ואם בערכים עסקינן, יש אומרים, שעל פי חוקי העולם הקדום, היה כאן מעין דין ייבום פרימיטיבי, הסבור, שבמקרים מסוימים, גם האב עצמו יכול לייבם את בנותיו. על סמך דין זה פעלו הבנות, ועל פי כל התורות הקדומות, הייבום היה מעשה ערכי.

ניתן לראות במעשה זה גם מעין "מידה כנגד מידה": זה לא מכבר, היה זה לוט, שהציע את בנותיו לאנשי העיר, שצרו על ביתו ורצו לפגוע באורחיו. בשבילו, ערך מצוות "הכנסת אורחים" הייתה חשובה יותר מאשר צניעות בנותיו. עתה, הן "גומלות" לו ו"מפקירות" עצמן איתו, כדי לקיים את ערך קיום המין האנושי (התפוח לא נפל רחוק מהעץ...).

כידוע, כתוצאה ממעשי הבנות, נולדו עמון ומואב, שמהם יתפתחו בעתיד, עמים שכנים לישראל. יש אומרים, שהתורה רוצה ליצור ניגוד מוחלט בין התפתחות עם ישראל מאברהם ושרה, לבין התפתחות האויבים סביב. ניתן לומר, שיש כאן אולי אירוניה עליהם: תראו איך נוצרתם... לעומתם, נולד יצחק מדמות ערכית כאברהם, שרק בזכות צידקותו, ניצל

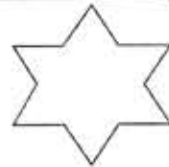
לוט, המתגלה בסך הכל כטיפוס שלילי. לכן גם "זכה" להמשכיות כזו נחותה.

ובין לידת יצחק ללידת עמון ומואב, מובא סיפור נוסף הקשור ללידה: אבימלך מלך נָרָר לוקח את שרה (כ, ב), אלוקים מתגלה אליו (שם, פסוק ג) ומזהיר אותו. אבימלך משיב את שרה, מתנצל והקבי"ה סולח לו, ואז: "ויִרְפָּא אַלְקִים אֶת אַבְימֶלֶךְ וְאֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶמְקָהֶינּוּ, וַיֵּלְדוּ" (שם, פסוק יז). גם אבימלך, מלך מקומי, מתנהג בהפקרות ונענש בעקרות. שוב, רק בזכות תפילת אברהם - הוא נרפא. כנראה, שגם מקרה זה הובא כהנגדה להתנהגות הראויה של אבינו, שיכול היה לשאת נשים נוספות לשרה, אך לא. הוא נשאר נאמן לה בחייה, שלא כאבימלך או כפרעה, שלא נהגו כבוד בנשים ולקחו מכל אשר בחרו.

ובחזרה לבנות לוט: כידוע, התורה אוסרת על עמוני ומואבי לבוא בקהל ישראל (דברים כג, ד), אבל לעמונית ומואבית - מותר. גם בזה יש רמז, שהתורה רואה במעשה הבנות, משהו חיובי. ודווקא על לוט הם מותחים ביקורת בעניין זה שלא היה לגמרי "תמים", כמו שזה נראה... לכן, דווקא הגברים בעמים אלו, הם השליליים ולא הנשים (רות...).

מנחם אדלשטיין

"מתורתם"

צחוקה של שרה

הפרשה פותחת בסיפור הכנסת האורחים של אברהם אבינו. שלושת המלאכים מבשרים לאברהם, ששרה אשתו עתידה ללדת לו בן. שרה נמצאת באוהל, שומעת את הדברים וצוחקת - "וּתְצַחֵק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר: אֲחֵרִי בְלִתי הֲיִתֵּן לִי עֶדְנָה, וְאֲדֹנָי זָקֵן" (יח, יב). צחוקה של שרה, גורר תגובה כועסת מהקבי"ה - "לָמָּה זֶה צָחַקְתָּ שָׂרָה... הֲיִפְלֵא מִי דָבָר" (שם, פסוקים יג-יד)!!

המפרשים ערים לכך, שפרק אחד לפני - הגיב אברהם באותו אופן בדיוק לאותה בשורה. לאחר הציווי על ברית המילה, ציווה ה' לשנות את שמה של שרה והבטיח לו: "וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֵּן" (יז, טז). אברהם שמע וצחק, מאותה סיבה בדיוק - "וַיִּפְלֵא אֲבְרָהָם עַל פְּנֵיו וַיִּצְחַק, וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ: הֲלָבֶן מֵאֵה-שָׂנֶה וַיֵּלֵד וְאִם-שָׂרָה הֲבֵת-תִּשְׁעֵים שָׂנֶה תֵּלֵד" (שם, פסוק יז)!! אמנם, על הצחוק של אברהם, לא נשמעה ביקורת מפי הקבי"ה.

רש"י (שם) בעקבות **אונקלוס**, מסביר, שמדובר במשמעויות שונות של צחוק. אצל אברהם היה זה צחוק של שמחה, ואילו שרה צחקה מתוך גיחוך. "למדת, שאברהם האמין ושמח, ושרה לא האמינה ולגלגה".

המדרש (מדרש הגדול יח, יג) **הולך בכיוון אחר** ומסביר, שתגובת הקבי"ה מוכיחה דווקא, שידה של שרה על העליונה: "מפני מה מיחה הכתוב בשרה ולא מיחה באברהם!... אלא, ללמד, ששניים שעשו דבר שלא כהוגן והיה אחד מהן

גדול ואחד קטן, אין ממחין אלא בקטן והגדול מרגיש מאליו".

כיוון שלישי ליישב את ההבדל בין התגובות, מופיע בדברים שכתב **הרב יונתן גרוסמן**. לדבריו, הבטחת הזרע שנאמרה בפרק י"ז, שונה במהותה מזו של פרק י"ח. הבשורה שנאמרה לאברהם, נוגעת להמשכיות הברית איתו, כחלק מהתכנון האלוקי להקים אומה נבחרת. הבשורה השנייה, הנשמעת מפי המלאכים, נובעת מהיות הקבי"ה א-ל מוסרי הגומל חסד עם אנשי חסד כאברהם ושרה. הבשורה הראשונה, נוגעת לאברהם כ"אב המין גוים", ואילו השנייה - לאברהם ובעיקר לשרה, כאנשים פרטיים.

כאשר מדובר בחסד אלוקי מיוחד עם אברהם ושרה, אין זה פלא שהקבי"ה יפקוד בן את הזוג הזקן. כדי לגמול עם אוהביו, עושה הקבי"ה דברים למעלה מן הטבע. כאשר מאמינה, שרה אמורה להבין זאת, ולא לצחוק. אולם, כשמדובר במימוש התכנית האלוקית בדבר הקמת אומה שיוצרת את ה', הציפיה היא, שהקבי"ה יפעל בדרכים טבעיות. ביתו של אברהם יכול להיבנות גם דרך ענף אחר במשפחתו - "ולו ישמעאל יחיה לפניך" (יז, יח), לכן, הבשורה שה' יפקוד בדרך נס את שרה כדי לממש את ייעודו הכללי, מפתיעה את אברהם והוא מגיב בצחוק.

בסופו של דבר, הולדת יצחק מקיימת את שתי הבשורות גם יחד - "וה' פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר... וַתֵּהָרֵם וַתֵּלֵד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזִקְנָיו, לְמוֹעֵד אֲשֶׁר דָּבַר אֱתוֹ אֱלֹקִים" (כא, א-ב).

איתי וייס

פינת הדלמה

דיני שאלת גשמים (ב)

נמשיך להביא מקרים העוסקים בדיני שאלת גשמים.

כאשר שואל גשמים ב"שומע תפילה" - "קיצור שולחן ערוך" (סימן יט, סעיף ו) ועוד, כתבו שיאמר "ותן טל ומטר לברכה" בלבד. אך "ערוך השולחן" (סעיף ו) ועוד, כתבו שיאמר "ותן טל ומטר לברכה על פני האדמה".

א. אמר "ברוך אתה ה' של ברכת שומע תפילה" ונזכר ששכח, לדעת ה"משנה ברורה" (סימן קיד, סקל"ב), יאמר "למדני חוקיך" ויאמר "ותן טל ומטר לברכה... כי אתה שומע...".

ב. סיים את ברכת "שומע תפילה" ולא התחיל "רצה", פסק ה"שולחן ערוך" (סימן קיז, סעיף ה), שיאמר "ותן טל ומטר" ויתחיל "רצה".

ג. הרב שלמה זלמן אויערבך ("הליכות שלמה" - תפילה פ"ח, הערה לא) פסק, שאם אמר ב"שומע תפילה" את התפילה לעצירת גשמים - "נעננו

בורא עולם" - נחשב לו שהזכיר "טל ומטר" כיוון שהזכיר זאת בתוך תפילה זו.

ד. שכח ונזכר לאחר שהתחיל "רצה" - אם לא אמר "יהיו לרצון" השני, היינו "לא עקר רגליו" - חוזר ל"ברכת השנים" ("שולחן ערוך", שם).

ה. הרב שמואל ואזנר ("שבט הלוי" - ח"י, סימן כג) והרב חיים קנייבסקי ("אשי ישראל" פכ"ג, הערה קעט"י) פסקו, שאם במקרה זה טעה וחזר ל"שמע קולנו" - אינו חוזר ל"ברכת השנים", משום שבדיעבד סומכין על רב האי גאון שעל פי הירושלמי (ברכות פ"ה, ה"ב) יש לחזור ל"שומע תפילה".

ו. הרב שלמה זלמן אויערבך (שם, סעיף כב) פסק, שאם במקרה של סעיף ד' חזר ל"ברכת השנים" ושוב שכח לשאול שם, ימשיך תפילתו כסדרה וישאל ב"שומע תפילה".

ז. ה"פסקי תשובות" (סימן קיז, סק"ז) כתב, שאם טעה וחזר לתחילת התפילה, מפסיק מיד היכן שנזכר ומתחיל ב"ברכת השנים".

ח. סיים תפילתו - פסק ה"שולחן ערוך", שחוזר לראש התפילה.

הרב אריה ויזל

"חנוך לנער"

ענישה קולקטיבית ?

ה"דיון" בין הקבי"ה ואברהם, לגבי הפיכת סדום, אחרי שהקבי"ה מיידע את אברהם בכוונתו להפוך את סדום, מתחיל במילים (יח, כג): "וַיִּגַּשׁ אֲבְרָהָם וַיֹּאמֶר: הֲאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם רָשָׁע! רִשְׁיִי בַמָּקוֹם עוֹמֵד עַל הַמִּילָה וַיִּגִּישׁ, וְאֵלֶּה דְבָרָיו: מִיִּצְיָנוּ הַגֵּשֶׁה לְמַלְחָמָה (שמואל-ב י, יג) - יִגִּישׁ יוֹאֵב, הַגֵּשֶׁה לְפִיּוֹס (מד, יח) - יִגִּישׁ אֵלָיו יְהוּדָה, וְהַגֵּשֶׁה לְתַפְלָה (מלכים - א יח, לו) - יִגִּישׁ אֵלָיו הַנְּבִיא, וְלִכְלֵל אֱלֹהִים נִכְנַס אֲבָרָהָם: לְדַבֵּר קִשּׁוֹת, וּלְפִיּוֹס וּלְתַפְלָה". אברהם - איש הַחַסֵּד, אֵינוֹ יִכּוֹל לְשַׁאת אֶת הַמַּחֲשָׁבָה, שְׂמָא יִסְפּוּ בַעֲוֹן סְדוֹם, גַּם כֹּאֵלֶּה שְׂאִינִם חַיִּיבִים. עַל כֵּן, כּוֹוֹנֵתוֹ לְנִסּוֹת אֶת כָּל הָאֲמֻצָּעִים הַעוֹמְדִים לְרִשְׁוֹתוֹ, כְּפִי שְׁעוֹשָׁה גַם נִכְדוֹ יַעֲקֹב, כֹּאֲשֶׁר הוּא מֵתְכַוֵּן, לְהַבְדִּיל, לְפָגִישְׁתּוֹ עִם עַמּוֹ אַחִיו וּמֵתְכַוֵּן לְתַפְלָה, לְדוֹרוֹן וּלְמַלְחָמָה (ראה: רש"י לב, ט).

הרמב"ן במקום מסביר את הדברים בדרך הבאה: "וַיִּגִּישׁ אֲבָרָהָם וַיֹּאמֶר: הֲאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם רָשָׁע" - אִפּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵיא מֵדַת דֵּינִי, וְחִשַּׁב אֲבָרָהָם, שְׂהֵיא תִּסְפָּה צְדִיק עִם רָשָׁע, לֹא יֵדַע מַחֲשַׁבּוֹת הֵיא אֲשֶׁר חִשַּׁב עֲלֵיהֶם בְּרַחֲמֵי, כֹּאֲשֶׁר פִּירְשְׁתִּי. וְלִכֵּן אָמַר, כִּי הַגּוֹן וְטוֹב הוּא שְׂיִשָּׂא לְכָל הַמָּקוֹם לְמַעַן חֲמִשִּׁים הַצְּדִיקִים. אֲבָל לֹא יִתְכַּן גַּם בְּמַדַּת הַדֵּין לְהַמִּית צְדִיק עִם רָשָׁע, שֶׁאִם כֵּן יִהְיֶה צְדִיק כְּרָשָׁע, וַיֹּאמְרוּ: שְׂוָא עֲבֹד אֱלֹהִים, וְכֵל שֶׁכֵּן בְּמַדַּת רַחֲמִים שְׂהוּא שׁוֹפֵט כָּל הָאָרֶץ, וְהוּא הַעוֹשֶׂה מִשְׁפֵּט, כַּעֲנִין: וַיִּנְקָבָה ה' צֶב־אוֹת בְּמִשְׁפָּטִי (ישעיה ה, טז), וַאֲמַרְנוּ (ברכות יב, ב): יְהַמְלֵךְ הַמִּשְׁפָּט. וְזֶהוּ עֵינֵן הַכֹּפֵל חִלְיֵלָה לָךְ. וְהַקְּבִי"ה הוֹדָה, שְׂיִשָּׂא לְכָל הַמָּקוֹם בַּעֲבוּרָם, כִּי בְּמַדַּת רַחֲמִים יִתְנַהֵג עִמָּהֶם. רוצה לומר, כל הוויכוח בין אברהם לקבי"ה, לא היה וויכוח חשבוני - האם יש כך וכך צדיקים בעיר, או כמות אחרת.

נפתלי יערי